

УДК 338433(047)

Яхно К.Г.

*асистент кафедри економічної кібернетики
Вінницького національного аграрного університету***НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РИНКУ АГРАРНОЇ ПРОДУКЦІЇ**

Стаття присвячена аналізу напрямів розвитку інформаційного забезпечення ринку аграрної продукції. Розглядається потреба реформування інформаційного забезпечення аграрного сектору і ринку аграрної продукції, інтеграція АПК України в європейський та світовий економічний простір. Визначено основні причини неефективності впровадження інформаційного забезпечення аграрного ринку.

Ключові слова: аграрний сектор, ринок аграрної продукції, інформація, інформаційне забезпечення, інформаційно-інноваційний розвиток.

Яхно Е.Г. НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ ИНФОРМАЦИОННОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ РЫНКА АГРАРНОЙ ПРОДУКЦИИ

Статья посвящена анализу направления развития информационного обеспечения рынка аграрной продукции. Рассматривается необходимость реформирования информационного обеспечения аграрного сектора и рынка аграрной продукции, интеграция АПК Украины в европейское и мировое экономическое пространство. Определены основные причины неэффективности внедрения информационного обеспечения аграрного рынка.

Ключевые слова: аграрный сектор, рынок аграрной продукции, информация, информационное обеспечение, информационно-инновационное развитие.

Yahno K.G. DIRECTIONS OF THE DEVELOPMENT INFORMATION SECURITY MARKET OF AGRICULTURAL PRODUCTS

This article analyzes the development trends of informational support of agricultural products market. The necessity of reforming the information support of the agricultural sector and agricultural products market considered the integration of AIC of Ukraine into the European and world economy. The main reasons for the ineffectiveness of the implementation of information support of the agrarian market developed.

Keywords: agrarian sector, the market of agricultural products, information, information technology, information and innovative development.

Постановка проблеми. Аграрний сектор України є одним з найважливіших секторів економіки країни, у тому числі в питаннях зайнятості населення, має великий потенціал, однак потребує докорінного реформування через його невисоку конкурентоспроможність. Покращення інформаційного забезпечення може відігравати вирішальну роль для забезпечення високої ефективності функціонування ринку аграрної продукції. Інтеграція аграрного сектору економіки України в європейський і світовий економічний простір потребує переходу на міжнародні стандарти, а також налагодження зв'язків та співпраці між міжнародними та вітчизняними інформаційними центрами в частині обміну ринковою, науковою та технічною інформацією. Зазначимо, що управління аграрним виробництвом носить циклічний характер, тому потреба в інформації є постійною, оскільки жодне ефективне управлінське рішення неможливе без належного інформаційного забезпечення. Тому вчасне доведення інформації до аграрних товаровиробників, а також можливість приймати вірні рішення – є запорукою для виживання в умовах ринкової економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичне та методологічне обґрунтування інформаційного забезпечення аграрного ринку та підприємництва висвітлені в працях зарубіжних та вітчизняних вчених: Сорока П.М., Годованець Л.І., Т.А. Бутенко, Галич О.А., І.П. Кудінова, М.Ф. Кропивко І.А., Н.Г. Георгіаді, С.М. Петренко, Р.П. Юзві та ін. Однак, незважаючи на чисельні наукові роботи вітчизняних і зарубіжних фахівців, ряд аспектів цієї багатопланової проблеми залишаються недостатньо вивченими та потребують подальшого дослідження.

Постановка завдання. Метою даної статті є визначення ролі інформаційного забезпечення щодо управління аграрним ринком, ринком аграрної продукції в сучасних умовах господарювання та виявлення

подальших напрямів використання інформації для підвищення потенціалу аграрного сектору.

Виклад основного матеріалу дослідження. Існуючий стан інформаційного забезпечення аграрного сектору, розвиток якого певним чином обмежується невеликими бюджетними видатками, не відповідає сучасним потребам суб'єктів господарювання, державних органів та сільського населення України. Нині належне функціонування аграрного ринку не можливо уявити без належної системи інформаційного забезпечення, яка повинна підтримувати та обслуговувати суб'єктів ринкових відносин на всіх стадіях виробничого циклу, а також у всіх областях їх діяльності.

Необхідність в розробці концептуальних засад і на їх основі програми інформатизації виникла в зв'язку з переходом агропромислового виробництва України до ринкових відносин, проведенням аграрної реформи, визначенням на урядовому рівні стратегії євроінтеграційного і інноваційного шляху розвитку. В той же час інформаційна система агропромислового комплексу не відповідає новим умовам.

Основні недоліки діючої системи інформаційного обслуговування:

- відсутність одного з основних базових елементів інформаційної системи – достовірних цифрових картографічних матеріалів;
- нестача інформаційних ресурсів, в першу чергу ринкової і науково-технічної інформації виробничого призначення;
- домінуючі інформаційні потоки не спрямовані на обслуговування виробничих структур і населення;
- функціонування системи базується головним чином на застарілих паперових технологіях збору, систематизації, обробки і розповсюдження інформації і не забезпечує необхідної оперативності;
- не налагоджені контакти і не забезпечений обмін інформацією з міжнародними та національ-

ними центрами наукової, інформаційної і ділової активності в тому обсязі, якого потребують перебудови процеси.

Міністерство аграрної політики та продовольства проводить активну діяльність із розширення двостороннього співробітництва в аграрному секторі. Протягом останнього часу були укладені низка домовленостей з Німеччиною, США, Латвією, Туркменістаном та Італією.

Було підписано Меморандум про взаєморозуміння та співробітництво України та Латвії. Документом визначаються напрями співробітництва між двома державами в аграрній сфері, зокрема щодо торгівлі сільськогосподарськими та продовольчими товарами, а також сприяння взаємному залученню інвестицій в аграрній сфері здебільшого на розвиток та удосконалення інформаційних систем. Україна також планує розвивати співробітництво в галузі сільського господарства з Туркменістаном та Італією.

Сільське господарство залишається пріоритетною експортною галуззю в Україні та забезпечує 14% загального обсягу ВВП. Як свідчить досвід країн з розвинутими ринковими відносинами, організація прозорого сільськогосподарського ринку, поряд з формуванням його інфраструктури і законодавчого поля передбачає і створення системи цінового моніторингу продуктових ринків.

Головним органом у системі виконавчої влади з питань формування та забезпечення реалізації державної аграрної політики, продовольчої безпеки держави, державного управління у сфері агропромислового виробництва є Міністерство аграрної політики України. Воно повинно забезпечувати, зокрема, проведення моніторингу, економічного аналізу рівня та динаміки цін на ринках продовольства, забезпечувати розвиток інфраструктури науково-консультаційних, інформаційних, правових та інших послуг, що надаються виробникам сільськогосподарської продукції та її споживачам, здійснювати заходи щодо розвитку ринкової інфраструктури в АПК.

Становлення цивілізованого аграрного ринку вимагає забезпечення прозорості для всіх його учасників. Крім того треба враховувати, що країни постіндустріального, інформаційного розвитку отримують все більше вигод від повсюдного застосування нових інформаційних технологій. Ці технології забезпечують можливості підвищення продуктивності управлінської праці, продажу товарів і послуг, реалізують недорогі способи оперативного зв'язку. Використання інноваційно-інформаційних технологій у сфері управління ринком аграрної продукції забезпечує підвищення якості економічної інформації, її точність, об'єктивність і, як наслідок, можливість прийняття своєчасних управлінських рішень. Інформація належить до стратегічного ресурсу, що є основою для досягнення відносних конкурентних переваг. Вплив якісної інформації на досягнення стратегічної мети стрімко підвищується. Це в свою чергу підвищує вимоги щодо інформаційних систем та їх функцій. Інформаційні системи є інструментом, що забезпечують якісний аналіз, планування, контроль та прогноз даних для різних відділів аграрних формувань створюючи конкурентні переваги на ринку [3]. Інформаційні системи набули поширення в малих і великих підприємницьких структурах, державних органах, міжнародних організаціях та забезпечили їх інтеграцію в глобальний процес інформаційного оновлення. Це також змушує прискорювати вирішення питань інформатизації, використання телекомунікацій і віртуального простору

для забезпечення конкурентних переваг. За таких умов інформація стає одним із головних ресурсів. Значна кількість специфічних рис інформаційного ресурсу зумовлює його особливу роль в структурі основних складових ресурсного потенціалу аграрного підприємства. Інформаційний ресурс виступає як інтеграційний чинник господарювання, елементи якого знаходяться у кожному із чинників виробництва [8]. Тому добре розвинена інформаційна система створює належні умови для розвитку інформаційного забезпечення. В узагальненому вигляді, інформаційне забезпечення – це сукупність методів і засобів розміщення й організації інформації, від якості якого значною мірою залежить достовірність і якість прийнятих управлінських рішень [2].

Таким чином, як внутрішні, так і зовнішні чинники вимагають невідкладно реформувати систему інформаційного забезпечення аграрного сектору.

Також варто погодитися з думкою О.Є. Кузьміна та Н.Г. Георгіаді, які виділяють такі підходи щодо визначення даної дефініції [7]: інформаційне забезпечення являє собою процес задоволення потреб певних користувачів інформації; інформаційне забезпечення – сукупність заходів зі створення і функціонування інформаційної системи; інформаційне забезпечення – це комплекс заходів і методів оформлення документації, організації збереження даних тощо. Зауважимо, що інформаційне забезпечення включає сукупність системи показників: – потоків інформації – варіантів організації документообігу; – систем кодування та класифікації інформації; – уніфіковану систему документації; – різні інформаційні масиви (файли), що зберігаються в машині та на машинних носіях з різним ступенем організації.

Таким чином, в концептуальному баченні вимальовується перспективна структура інформаційно-аналітичної системи аграрного сектору як складової Національної інформаційної системи України, яка буде створена на співдружності державних органів, підприємницьких структур інформаційно-консультаційного сервісу та інформаційно-аналітичних служб підприємств і об'єднань сільського господарства, елементи інфраструктури якої взаємодіють на принципах асоційованого співробітництва.

До шляхів удосконалення системи інформаційного забезпечення аграрного сектору доцільно віднести розробку та використання новітньої інноваційно-інформаційної системи. Дана система повинна використовувати як сучасні засоби телекомунікації, так і друківані засоби масової інформації, оскільки користувачі не завжди мають доступ до електронних джерел інформації. Також нині досить широко застосовуються клієнт-серверні технології. Вони є універсальним методом побудови автоматизованих систем управління середніми та великими аграрними формуваннями. Розподіл та обробка даних між комп'ютерами здійснюється оперативно, що дає змогу обрати в системі комп'ютер, який найточніше відповідав би вимогам кожного компоненту [1].

Для покращення інформаційно-аналітичного забезпечення і підвищення ефективності державних органів управління АПК та побудови сучасної системи соціально-економічного моніторингу розвитку сільського господарства країни, його галузей і регіонів застосовується системний підхід.

Він базується на сучасних інформаційних технологіях і широкому використанні методів математичного моделювання (з побудовою проблемно-орієнтованих моделей), на модульному принципі реалізації автома-

тизованих систем, для різних сфер і рівнів управління сільським господарством, сумісному програмному, технічному і інформаційному забезпеченні, ефективній системі навчання користувачів тощо.

Складовими цієї роботи є удосконалення систем збору сільськогосподарської інформації, впорядкування інформаційних потоків з метою одержання достовірних даних для розробки натуральних і вартісних продуктових балансів і прогнозів на державному і регіональному рівнях для вирішення задач оптимального управління, координації і контролю, довгострокового планування, вироблення ринкової стратегії, вибору перспективних напрямків виробничої і комерційної діяльності, справедливої системи оподаткування, пільг тощо.

Це дасть можливість органам державного управління сільським господарством України перейти на систему маркетингових досліджень та порівнянь з потенційними можливостями земель і технологій, орієнтирами, досягнутими іншими державами, прогресивними нормами і нормативами тощо. Саме для покращення інформаційно-аналітичного забезпечення і підвищення ефективності державних органів управління АПК та побудови сучасної системи соціально-економічного моніторингу розвитку сільського господарства країни, його галузей і регіонів застосовується системний підхід.

Джерелами формування баз даних для проведення комплексного аналізу і складання прогнозів є органи державної статистики щодо даних про фактичний стан сільського господарства країни та її регіонів. Показники, які не відображаються в статистичній звітності, мають бути внесені в неї по можливості у відповідності з діючим положенням. Для одержання інших необхідних показників слід розвивати відомчу агростатистику з проведенням вибіркового опитувань та спостережень і виділення базових об'єктів.

Базою для порівняння в системі мають бути економічні нормативи, встановлені для різних природно-економічних зон і регіонів країни, а також орієнтири, досягнуті іншими країнами і передовими господарствами. Для одержання системи науково обґрунтованих нормативів, що враховують природні можливості земель і потенційні можливості технологій, потрібно задіяти потенціал науково-дослідних установ і нормативних станцій. Для визначення орієнтирів, яких досягли інші країни, і їх заходів по розвитку аграрного сектора – організувати збір і систематизацію інформації на основі публікацій, пошуку першоджерел представництвами України за кордоном, участі в роботі між народних організацій. Управлінський апарат потребує об'єктивної та оперативної інформації у визначений момент часу, що залежить від побудови системи управління, яка буде її використовувати [9]. Варто погодитися з думкою Д. Стоуна, який стверджує, що інформація, яку використовують при прийнятті управлінських рішень, має бути релевантною, точною, своєчасною і спрямованою у майбутнє [4]. Ці роботи по удосконаленню інформаційного забезпечення управління АПК на державному і регіональному рівнях мають супроводжуватися утворенням спеціальних служб в органах державного управління сільським господарством, в Українській академії аграрних наук, формуванням регіональних інформаційних фондів, баз (банків) ринкової і науково-технічної інформації, систем їх збору, систематизації і розповсюдження.

На рівні підприємств і об'єднань сільського господарства – удосконалити їх інформаційні системи на основі застосування інформаційних і комп'ютерних технологій для збору і використання даних про стан фінансово-господарської діяльності і навколишнього середовища, бізнес-планування, витратно-цінового аналізу, фінансового і управлінського обліку як необхідних складових управління сільськогосподарськими формуваннями в нових умовах.

Особливого значення в нових умовах набуває формування регіональної служби надання інформаційно-консультаційних (дорадчих) послуг сільськогосподарським товаровиробникам і населенню (дорадчої служби).

Необхідна державна підтримка в розвитку недержавних підприємницьких формувань з надання науково-консультаційних і інформаційних послуг сільськогосподарським виробникам і населенню регіонів, розвиваючи ринок інновацій в аграрному секторі економіки.

Крім того, діяльності системи сільськогосподарського дорадництва сприятиме запровадження сертифікації дорадників і експертів-дорадників, а також формування національного реєстру сільськогосподарських дорадників, які по запитах виробників і дорадників надаватимуть висококваліфіковані консультації.

Державна підтримка сільськогосподарської дорадчої діяльності може забезпечуватися через розробку і реалізацію національних і регіональних програм надання соціально спрямованих дорадчих послуг сільськогосподарським товаровиробникам і населенню сільських місцевостей, забезпечених фінансуванням з державного і місцевих бюджетів.

Крім того, інформаційно-консультаційне забезпечення в обов'язковому порядку має бути складовою всіх інших цільових програм розвитку агропромислового виробництва.

Висновки з проведеного дослідження. Для досягнення реформування інформаційної системи аграрного сектора та ринку аграрної продукції на сучасному етапі та інтеграції агропромислового комплексу України в світову економічну систему необхідно сформувати сучасні системи інформаційної підтримки діяльності основних суспільних інститутів аграрного сектора, в тому числі:

1. Удосконалити систему соціально-економічного моніторингу розвитку сільського господарства країни шляхом посилення контролю за ефективним використанням коштів державного і місцевого бюджетів для виконання програм розвитку.
2. Сформувати систему інформаційного забезпечення аграрного ринку для оперативного інформування операторів про ціни, попит і пропозиції на місцевих, регіональних, загальнодержавних і міжнародних ринках продовольства і ресурсів.
3. Сформувати ринкову систему розповсюдження сільськогосподарських знань і інформації, складовими якої має бути удосконалена система розповсюдження науково-технічної інформації для забезпечення ефективної діяльності установ аграрної науки і освіти.
4. Забезпечити ефективні комунікації між рівнями управління аграрним сектором на базі використання засобів телекомунікацій і системи Інтернет, комп'ютерної і оргтехніки, сучасних інформаційних технологій.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Годованець Л.І. Моніторинг інформаційних потоків, отриманих засобами електронного зв'язку / Л.І. Годованець // Продуктивність агропромислового виробництва. – 2009. – № 14. – С. 30-37.
2. Сорока П.М. Інформаційні системи і технології у фінансах: Навч. посіб. для дистанційного навчання / П.М. Сорока – К.: Вид-во університету «Україна», 2005. – 260 с.
3. Юзва Р.П. Інформаційне забезпечення управління підприємством в умовах автоматизованих інформаційних систем / Р.П. Юзва // Сталый розвиток економіки. – 2011. – № 7. – С. 64-67.
4. Стоун Д. Управленческий учет / Т. Стоун ; пер. с. англ. под ред. Н.Д. Эриашвили. – М. : Аудит, ЮНИТИ, 1997. – 179 с.
5. Карминский А.М. Информационные системы в экономике: в 2 Частях. Ч 1: Методология создания / А.М. Карминский. – М., 2006. – 308 с.
6. Кириченко Є. Теоретичні основи управлінського обліку / Є. Кириченко // Аудитор України. – 2006. – № 15. – С. 16-23.
7. Кузьмін О.Є. Формування і використання інформаційної системи управління економічним розвитком підприємства : монографія / О.Є. Кузьмін, Н.Г. Георгіаді. – Львів: Вид-во Нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2006. – 368 с.
8. Крикавський Є.В. Логістика. Основи теорії / Є.В. Крикавський. – Львів: Національний університет «Львівська політехніка». – 2006. – 456 с.
9. Петренко С.М. Інформаційне забезпечення внутрішнього контролю господарських систем: Монографія / С.М. Петренко – Донецьк: ДонНУЕТ, 2007. – 290 с.